

Pěstování lesa

0. Princip trvale udržitelného rozvoje v pěstování lesů

V období po roce 1990 získává převahu v lidské činnosti důraz na **trvale udržitelný rozvoj** (sustainable development). Jde o takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti, aniž by přitom omezil možnost příštích generací uspokojovat jejich vlastní potřeby. Transformováno na lesní hospodářství jde o rozvoj označovaný jako **trvale udržitelné hospodaření v lesích**. V lesnictví nejde především ve střední Evropě o nový princip hospodaření. Tento princip je uplatňován od středověku formou ustanovení lesních řádů a více než 250 let je relativně přesně formulován i vědecky jako princip trvalosti produkce dřeva.

Tato nejznámější definice trvalosti zní: „ **Výše těžby dřeva musí být v lesním hospodářství regulována tak, aby na příští generace zůstal aspoň takový podíl, jaký si přisvojuje generace současná**“ (Hartig 1808).

K zajištění uvedeného principu byly na konferenci o ochraně lesů v Helsinkách (1993) rozpracovány všeobecné zásady:

- musí být vyloučena taková lidská činnost, která vede přímo nebo nepřímo k nevratným poškozením lesních půd a stanovišť, flóry a fauna a funkcí lesa;
- lesní politiky musí uznat dlouhodobou povahu lesního hospodářství a výrazně podporovat postupy umožňující víceúčelové funkce a usnadňující trvale udržitelné hospodaření;
- hospodaření v lesích musí být založeno na pravidelně obnovovaných plánech a programech;
- způsob hospodaření v lesích by měl odpovídat ochraně ekologicky citlivých oblastí s ohledem na zachování původních lesů, zachování kvality a množství vody, rozvoj ostatních ochranných funkcí lesa;
- lesnické hospodaření by mělo směřovat k zachování a posílení stability, vitality, odolnosti lesních ekosystémů vůči různým stresům;
- při hospodaření v existujících porostech a zakládání nových lesů by zvolené dřeviny měly vyhovovat místním podmínkám;
- přednost by měly mít původní dřeviny a místní provenience (prevence veškerých škodlivých vlivů – od klimatu po zavlékání škůdců a chorob);

- je nutné podporovat využívání dřeva a ostatních produktů lesa způsobem odpovídajícím trvale udržitelného hospodaření v lesích (např. certifikace hospodaření, certifikace spotřebitelských řetězců);
- lesnickou politikou ovlivňovat povědomí veřejnosti a podporovat pochopení principů trvale udržitelného hospodaření.

Na výsledky a závazky z helsinské konference navázal materiál MZe „**Základní principy státní lesnické politiky**“, který byl v roce **1994 schválen vládou**.

Základní strategické cíle lesnické politiky ČR jsou formulovány takto:

- obnovení a udržení stabilních ekosystémů;
- uplatnění principu trvale udržitelného hospodaření ve všech lesích;
- zachování lesa jako obnovitelného přírodního zdroje ve prospěch příštích generací.

Předmětem pěstování lesa jsou **lesní ekosystémy**, v nichž dominující formou života představují **lesní stromy**, stojící v těsném vzájemném vztahu a působení, vytvářející přitom svérázné růstové prostředí se specifickým **mikroklimatem** a charakteristickým stavem půdy a zejména humusu.

Opatření, při kterých se bere v úvahu **pouze bezprostřední důsledek** zásahu ve stromové vrstvě, aniž by se bral ohled i na vzdálenější a nepřímé důsledky účinkujících mechanismů, jsou lehkomyšlné a neslučitelné s pěstováním lesů na ekologickém základě.

K zajištění **ekologické trvalosti lesa** totiž nestačí zachovat pouze trvalost a statickou stabilitu lesních porostů. Je nutno také **zabezpečit produkční a funkční trvalou udržitelnost stanoviště** (biotopu), zejména půdy a mikroklimatických podmínek, aby nedocházelo k ochuzování mnohotvárného života včetně mikrobiálního v lesních ekosystémech, k úniku živin z ekosystému (do ovzduší a do povrchových vod), k nevratným změnám fyzikálních vlastností lesních půd a k narušování jejich autoregulačních mechanismů.

Tuto skutečnost musí mít každý vlastník lesa a každý lesní hospodář na paměti při jakémkoliv hospodářském rozhodování – v případě správné péče o půdu je možné les (stejně jako pole) **využívat v ekonomickém smyslu jako zdroj tisíce let** – porovnejte např. s továrnou apod.

Současný systém trvale udržitelného hospodaření v lesích není vázán na žádné hospodářské schéma, na žádný úzce vymezený mytní postup či obnovní formu. Je v zásadě možný clonný, skupinovitý, do určité míry i násečný a výběrný postup. Jde tedy o flexibilní způsob hospodaření, postavený na ekologických základech, vyhovujících daným růstovým podmínkám a sledující pouze dodržování základních principů, zajišťujících ekologickou stabilitu a trvalost lesních ekosystémů.

Tyto principy obsahují:

- přechod k výlučné péči o lesní dřeviny a jejich porosty na péči o celé **lesní ekosystémy** (zejména o mikroklima, půdu a půdní organizmy) – uvědomit si souvislosti;
- záchrana a reprodukce genofondu regionálních ekotypů lesních dřevin;
- vytvoření optimální, stanovištní i cílům **hospodaření odpovídající strukturu lesních porostů** (druhové, věkové, prostorové); jde především o tvorbu smíšených porostů, vertikálně členěných, které splňují zásadu specifické diverzity;
- **omezení plošného způsobu hospodaření** v lesích a přechod převážně na způsob individuální, tj. na jednotlivé stromy, což vede k omezení schematických výchovných zásahů a holých sečí;
- **upuštění od věku jako základního kritéria obnovní těžby** a zavedení dalších kritérií jako je kvalita kmene a koruny, objemový i hodnotový přírůst, cílová tloušťka apod.;
- uplatňování relativně **dlouhé obnovní doby** (v závislosti na biologických vlastnostech dřevin a podmínkách prostředí); nepřetržitá obnovní doba a přechod na výběrný způsob je však většinou ideálem;
- **podpora přirozeného vývoje lesa**, tj. přirozené obnovy a dalších prvků biologické racionalizace hospodaření (přirozená redukce náletů a nárostů, přirozené vyvětvování, upuštění od přísně pravidelného rozestupu stromů – nahodilý spon je problémem v první fázi výchovy;
- **podpora víceúčelového způsobu hospodaření** (tzv. funkčně integrované lesní hospodářství), které zvyšuje hodnotu lesa pro společnost.

Uvedené principy se podařily v České republice zahrnout do **lesního zákona č.289/1995 Sb.** a jsou nedílnou součástí lesnického hospodaření.

„Pro vypěstování zdravého a stabilního lesa je třeba tvůrčího zaujetí několika generací lesníků, z nichž každá následující by se měla poučit úspěšnými výsledky i nezdary svých předchůdců.“

(Poleno 1997)